

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของประชาชนชาวไทย ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ การทำนุบำรุงรักษาศาสนาทุกศาสนาให้สถิตสถาพร การเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและเป็นมิ่งขวัญของชาติ การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นวิถีทางในการปกครองประเทศ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม การกำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามวิถีการปกครองแบบรัฐสภา รวมทั้งให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสุจริตเที่ยงธรรม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (2551, หน้า 1)

ในอดีตการเมืองและการปกครองไทยทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นนั้นมีปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือการมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในวงจำกัด ประชาชนในฐานะพลเมืองของประเทศมีส่วนร่วมในระดับต่ำ การมีส่วนร่วมของประชาชนคือเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเท่านั้น สิทธิและเสรีภาพยังอยู่ในระดับต่ำ ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เป็นการเมืองของนักการเมืองหรือที่เรียกในทางวิชาการว่าระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนราษฎร (representative democracy) ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นเท่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนนับว่าเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การบริหารจัดการที่ดีขององค์กรภาครัฐทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นคือมีความรับผิดชอบต่อประชาชนมีจริยธรรมและที่สำคัญ ต้องมีความโปร่งใส ไร้ทุจริต และประพฤติมิชอบ พร้อมทั้งจะให้มีการตรวจสอบได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนตามสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้นั้นไม่เฉพาะเพียงแต่การมีส่วนร่วมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการปกครองท้องถิ่นไว้อย่างกว้างขวางนับว่าเป็นความพยายามของภาครัฐที่ให้ประชาชนมีสิทธิในการตรวจสอบเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดีโดยได้มีองค์กรเป็นกลไกที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, หน้า 15)

รัฐธรรมนูญ 2550 เนื้อหาในรายละเอียดหลายมาตรา พบว่าสาระบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองให้ เป็น “การเมืองของพลเมือง” โดยการเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้พลเมืองและประชาธิปไตยแบบมี

ผู้แทน เป็นประชาธิปไตยโดยมีส่วนร่วมของพลเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กร ตามที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้บัญญัติขึ้น ทั้งนี้ในส่วนของการปกครองท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ 2540 หมวด 9 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นมาตรา 281-290 มีสาระสำคัญคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองและการปกครองรวมถึงการจัดการชุมชนอย่างรอบด้าน

องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)มีวิวัฒนาการและความเป็นมาเช่นเดียวกับสภาตำบล เหตุที่มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นมาใหม่นั้น เนื่องจากรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนให้มากขึ้น จึงได้พิจารณาปรับปรุงกฎหมาย เกี่ยวกับ “สภาตำบล” ที่มีอยู่แต่เดิมเสียใหม่ และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยให้มีการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ขึ้นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ เรียกว่า “องค์การบริหารส่วนตำบล” และต่อมา ได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้มาจนถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546 โดยให้้องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นราชการส่วนท้องถิ่นและเป็นนิติบุคคล แบ่งเป็น 3 ขนาด ได้แก่อบต.ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยใช้เกณฑ์รายได้ที่้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง ทั้งนี้สาระประการสำคัญอีกประเด็นคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลจะประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และ ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สมาชิกสภา อบต. (ส.อบต.) โดยมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเช่นกัน จะเห็นได้ว่า้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นระดับชุมชนที่มีหน้าที่ และบทบาทในชุมชนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยการปกครองท้องถิ่นในระดับอื่นๆ และ โดยหลักการแล้วประชาชนในระดับรากหญ้าจึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมการปกครองของ้องค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุดและเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมของประชาชน (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำผ่านองค์กร (organization) ดังนั้นผู้นำชุมชนองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 5) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาก่อนให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความ

ภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งการแก้ไขปัญหา นั้นจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อมๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

จากประเด็นนี้เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริงโดยอิงจากสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นโดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์กรบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลและปัญหาที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี สามารถนำไปปรับปรุงยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี และนำไปพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารงานองค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรีได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดลพบุรี จำนวน 596,604 คน จากองค์กรบริหารส่วนตำบลจำนวน 112 แห่ง (องค์กรบริหารส่วนตำบลเขตลพบุรี, 2557, หน้า 5)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดลพบุรี จำนวน 596,604 คน จากองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 112 แห่ง โดยใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่ (Yamane) (อภิสิทธิ์ จันตะณี, และคนอื่นๆ, 2545, หน้า 82-83)

3. ขอบเขตของเนื้อหา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และรายได้

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี ในด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ และด้านติดตามและประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. “การบริหาร” หมายถึง กระบวนการวางแผนการจัดองค์การ การสั่งการและการควบคุมการปฏิบัติการในองค์การและการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรหรืออีกความหมายหนึ่ง คือ กระบวนการทำงานเพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่เป็นผลสำเร็จด้วยการใช้บุคคล และทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุซึ่งเป้าหมายของความต้องการ

2. “การบริหารแบบมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กรได้ร่วมกันเพื่อจัดการงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมนั้น ๆ จะอยู่ในขั้นตอนใด ๆ ก็ตาม โดยขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ ข้อจำกัดขององค์กรในแต่ละกระบวนการของการดำเนินการบริหารเป็นเกณฑ์บุคคลในการมีส่วนร่วม

3. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) Subdistrict Administrative Organization (SAO) หมายถึง หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคล ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง

4. กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง การดำเนินการตามกระบวนการต่างๆ ในอันที่จะพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และด้านอื่นๆ ตามอำนาจหน้าที่และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการงานพัฒนาตำบลโดยเริ่มตั้งแต่ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการดำเนินงานและด้านการติดตามประเมินผล ดังนี้

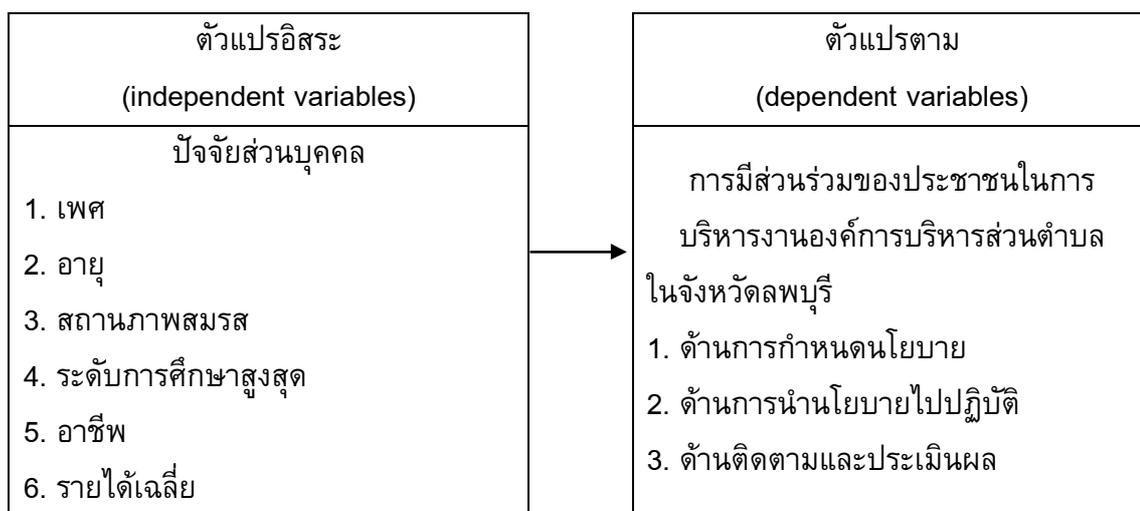
5.1 ด้านการกำหนดนโยบาย หมายถึง การกำหนดนโยบายเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการยกร่างข้อเสนอหรือทางเลือกเชิงนโยบายต่าง ๆ (policy alternatives) เพื่อทำการพิจารณาตัดสินใจและอนุมัติเห็นชอบในขั้นสุดท้ายโดยผู้กำหนดนโยบายที่มีอำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ ซึ่งจะพบอยู่เสมอว่าในช่วงของการกำหนดนโยบายนี้บุคคลภายนอกมักจะไม่ได้รับทราบรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการตัดสินใจมากนัก ต่อมาภายหลังเมื่อได้มีการประกาศใช้นโยบาย บุคคลทั่วไปจึงจะได้รับทราบและสามารถวิเคราะห์รายละเอียดเนื้อหาสาระว่าใครได้อะไร เมื่อไหร่และอย่างไร

5.2 ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการทำงานทางปฏิสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งอาจจะ สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายก็ได้

5.3 ด้านติดตามประเมินผล หมายถึง การติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานและประเมินผลความสำเร็จของงาน อันจะนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขปรับปรุงร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายผู้บริหารจึงจำ เป็นต้องมีการติดตามและประเมินผล เพื่อให้ทราบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบงานต่างๆ ของหน่วยงานว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพียงใด การติดตามและประเมินผลมักใช้ควบคู่กัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมกำหนดให้ส่วนราชการจัดหาหรือสนับสนุนกลไกในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของภาครัฐมากขึ้นดังความในมาตรา 78(5) ซึ่งบัญญัติให้รัฐต้อง “ จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นเพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพโปร่งใสและตรวจสอบได้โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน” และในมาตรา 87 กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมประชาชนโดยต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ อย่างครบวงจรเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบายการตัดสินใจจนถึงการติดตามตรวจสอบ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามสถานภาพ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดลพบุรี ผู้ศึกษาได้ค้นคว้ารวบรวม แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิด เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
3. แนวคิด เกี่ยวกับหลักการกระจายอำนาจการปกครอง
4. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล
5. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลพบุรี
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไปจะมีความหมายกว้างคือการที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมการมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเองดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ(means) และเป้าหมาย(goals)ในเวลาเดียวกัน

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย (2546, หน้า 114) ได้ระบุ การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของตนเอง

2. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมจัดได้ว่าเป็นวิธีการที่ยอมรับกันในปัจจุบันว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะคำนึงถึงความสำคัญของผู้ร่วมงานทุกฝ่ายซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

วีระ ไชยธรรม (2543) ให้ความหมายของ”ความมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือองค์กรทุกระดับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการบริหารหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐได้ร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ รวมทั้งร่วมสนับสนุนติดตามตรวจสอบการปฏิบัติ ตามสิ่งที่ตนได้ร่วมตัดสินใจไปด้วย ในระดับประเทศรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิร่วมพิจารณาการดำเนินการกิจกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่จะมีผล หรืออาจจะมีผลต่อสิทธิ และเสรีภาพของตน (มาตรา 76) นอกจากนี้ยังกำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ฟังตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น (มาตรา 78) และให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาอบรมด้วย (มาตรา 81) ในส่วนของในระดับภาครัฐระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ โดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ.2539 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังความคิดเห็นในปัญหาสำคัญของชาติที่มีข้อโต้เถียงหลายฝ่ายเพื่อเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจของรัฐการดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อประชาชน ในระดับองค์กร ต้องมีการวางระบบการรับฟังความคิดเห็น การรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นแรก ของการที่มีคนมารวมกันใดควร จะต้อง

มีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์กรการ (organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รุ่งงาม, 2545, หน้า 5)

Erwin อ้างอิงใน ยุพาพร รุ่งงาม (2545, หน้า 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์เพราะ ชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพราะการวางแผนดำเนินงานเป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลรู้จักการนำเอาปัจจัย ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานแม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึง อาจประสบความยากลำบาก

นอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545, หน้า 116) ยังได้ กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. ชั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ชั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ชั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด (โกวิทย์ พวงงาม, 2545, หน้า 8)

อรัญ โดยี่ง (2542, หน้า 15) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องทีบุคคลและกลุ่มคนเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและส่วนรวม จนเกิดการลงมือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการโดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

อุกฤษฏ์ พิทักษ์ก่อผล (2542, หน้า 16) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่กับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง

ธวัช สิทธิกิจโยธิน (2543, หน้า 29) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินงานโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจโดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอก และเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจ และผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

จินตนา กิตติสยาม (2544, หน้า 9) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง ความมานะพยายามร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะรวมพลังความพยายามและทรัพยากรใด

ที่เห็นสมควรนำมาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเอาไว้ เป็นกระบวนการที่ได้กระทำอย่างแข็งขัน ตามความคิด และวิจักษณ์ญาณของตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการที่สามารถควบคุมได้

อาภาพรรณ สุสันหกนก (2544, หน้า 10) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็น ความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อความสำเร็จของการพัฒนาประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมในการปฏิบัติ

วันชัย วัฒนศัพท์ (2548, หน้า 10) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นที่สุดคือ การได้รับทราบข้อมูลข่าวสารว่ารัฐทำอะไรหลังจากได้ตัดสินใจเรียบร้อยแล้วแจ้งให้ประชาชนทราบถัดขึ้นมาคือการที่รัฐรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหลังจากให้ข้อมูลไปแล้วก่อนตัดสินใจหรือที่รู้จักกันว่าคือประชาธิปไตยสูงขึ้นมาอีกคือ ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องหรือโครงการนั้น เพื่อให้เกิดข้อยุติโดยฉันทามติและสูงที่สุดคือ การสามารถลงมติแต่ละคนทีละคนว่าเอาหรือไม่เอาในกระบวนการประชาธิปไตย

รีตเตอร์ (Reeder, 1974, p.39) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะทางสังคมซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การที่ประชาชนสามารถพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้โดยตัวเองโดยการเข้าร่วมปรึกษาหารือเข้าร่วมวางแผนเข้าร่วมปฏิบัติรับผลประโยชน์และมีการติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและรวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนคือกลุ่มบุคคลที่แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่มีเป้าหมายเดียวกันการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกซึ่งความต้องการของตนเองโดยการร่วมในการตัดสินใจวางแผนและดำเนินการ รวมทั้งติดตามและประเมินผลการทำงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเป็นยุทธศาสตร์ของการร่วมแรงร่วมใจทั้งด้านกำลังทรัพย์ กำลังกายกำลังใจ และกำลังสติปัญญาเพื่อร่วมดำเนินการในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของสังคมท้องถิ่นและประชาชนให้มากที่สุดซึ่งมีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

ประชา แสนกลาง (2545, หน้า 19-20) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญครอบคลุมประเด็นต่างๆที่สำคัญไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณี ต่อไปนี้

2.1 การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2.2 การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผน และดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

2.3 การสร้างโอกาสเอื้อให้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

3. การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรงและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนลงแรงระดับท้องถิ่นระดับภูมิภาคและระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับผลประโยชน์ที่ได้

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศนโยบายและโครงสร้างการบริหารรวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2546, หน้า 75) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่เคารพให้การยกย่องโดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิต

2. งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมากจำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้ได้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก

3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจนและในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้นจึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่าโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในรูปของการรวมกลุ่มและการจัดองค์กรประชาชนในขณะเดียวกันก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่มหรือของกลุ่มอันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาเพื่อพิทักษ์ประโยชน์และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชนยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใดยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7. ประชาชนย่อมรู้ดีว่าตนเองกำลังต้องการอะไรมีปัญหาอะไรและอยากแก้ปัญหาอย่างไร ถ้าหากให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาย่อมช่วยให้โครงการต่างๆ สนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

ทั้งนี้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในลักษณะหรือขอบเขต ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

โคเฮน, และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen, & Uphoff, 1977, pp. 7-8) โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการ ตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานงาน

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปความสำคัญของการมีส่วนร่วมได้ว่าการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่งเพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักและร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมนั้นๆ อย่างเต็มความสามารถได้แนวทางการพัฒนาที่ดีที่สุดและทุกคนยอมรับ ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

4. องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

โดยแท้จริงนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุกๆ ประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางต่างๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเด็นต่างๆ ที่ต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

1. การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
2. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น

3. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่
4. การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
5. ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

บุญส่ง แก้วอินทร์ (2546, หน้า 18) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติการมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างพลังจิตให้ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเต็มที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมจะช่วยกระตุ้นให้บุคคลสนับสนุนเป้าหมายตลอดจนวัตถุประสงค์ร่วมขององค์การด้วย จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานในองค์การประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ

1. การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็น
2. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย
3. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ

ปิยวรรณ กมลวิทย์ (2547, หน้า 11-12) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยสิ่งดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคลให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่ม กระบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน
3. การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการให้ความสำคัญที่การจัดโครงสร้างอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายการถ่ายทอดระบบเทคนิคความรู้ การกระจายอำนาจสู่ประชาชน
4. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบันให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคม
5. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบายเน้นเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคมแล้วนำมากำหนดนโยบายแผนงานระดับชาติ

โคเฮน, และอัฟฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1977, pp.59-78) เสนอปัจจัยหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบทประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครองและสถานภาพการทำงาน

ปาร์คเกอร์ (Parker, 1990, p.30) กล่าวว่าการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ มีความมุ่งหมายที่ชัดเจน มีความเป็นกันเองการมีส่วนร่วมการมีศิลปะในการฟังการใช้ความไม่ลงรอยให้เกิดคุณค่า การใช้มิติเอกฉันท์ การสื่อสารแบบเปิดบทบาทและการกำหนดงานไว้ชัดเจน การมีภาวะผู้นำร่วม การมีความสัมพันธ์กับภายนอก ความหลากหลายรูปแบบในการปฏิบัติและมีการประเมินตนเอง

จากแนวคิดของนักวิชาการ ทำให้ได้ข้อสรุปว่าองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมพิจารณาถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการดำเนินการในกระบวนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะใดบ้างนั้น โดยแท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุกๆประเด็น ดังนั้นจึงมีแนวทางต่างๆไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย มีการแบ่งลักษณะการบริหารราชการออกเป็น 3 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 69 บัญญัติไว้ว่าท้องถิ่นใดที่เห็นสมควรจัดให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นให้จัดระเบียบการปกครองเป็นราชการส่วนท้องถิ่น

1. ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบของการปกครองตนเอง (local self government) เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมากกับแนวคิดและทฤษฎีการกระจายอำนาจ (decentralization) โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้คล้ายกันเช่น

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539, หน้า 11-12) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นหมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นการบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรเป็นของตนเองอันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลางโดยให้องค์กรอันมีได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลางมีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตนและกล่าวถึง นิยามการปกครองท้องถิ่นนั้นหมายถึงการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้นและให้อำนาจการปกครองตนเอง (autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (legal rights) และจะต้องมีองค์กรที่จำเป็นในการปกครอง (necessary organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สัมฤทธิ์ผลของการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ

ประชา แสนกลาง (2545, หน้า 7) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นหมายถึงการปกครองซึ่งหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจอิสระและความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง หรือส่วนภูมิภาคแต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ยังต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

โกวิท พวงงาม (2544, หน้า 4) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการปกครองท้องถิ่นดังนี้

1. อาจมีรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่นหลายรูปแบบตามความแตกต่างของความ เจริญ ประชากร หรือขนาดพื้นที่
2. ต้องมีอำนาจอิสระ (autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม
3. หน่วยการปกครองท้องถิ่นต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเองโดยสิทธินี้แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ
  - 3.1 สิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
  - 3.2 สิทธิในการกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่
4. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและปกครองตนเอง คือ มีองค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรนิติบัญญัติ
5. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

วิลเลียม (William, 1951, pp. 101-103) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่มีอาณาเขตแน่นอนมีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้มีอำนาจการปกครองตนเองมีการบริหารการคลังของตนเองและมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

ร็อบสัน (Robson, 1953, p. 574) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้นและให้มีอำนาจปกครองตนเอง (autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (legal rights) และต้องมีองค์การที่จำเป็นในการปกครอง (necessary organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สัมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ

คลาร์ก (Clark, 1957, pp. 87-89) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะและหน่วยการปกครองดังกล่าวนี้จัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

วิท (Wit, 1967, pp. 14-21) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมดหรือเพียงแต่บางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้วรัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นการบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์การของตนเองอันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลโดยให้องค์การอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลมีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน

มอนตากู (Mongtagu, 1984, p.574) ได้กล่าวไว้ว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองท้องถิ่นมีอำนาจอิสระพร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาคทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

สรุปได้ว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้แก่ประชาชนจัดการปกครองและดำเนินการกันเองมีอิสระในการบริหารงานมีสิทธิตามกฎหมายและระเบียบต่างๆ ของท้องถิ่นมีสิทธิกำหนดงบประมาณโดยถือหลักการมีส่วนร่วมในของประชาชนในท้องถิ่นแต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลเพื่อให้การบริหารปกครองเป็นไปเพื่อประชาชนอยู่ดีมีสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐและโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาลแต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

2. วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น

สุรชัย เจนประโคน (2554) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า โดยทั่วไปประเทศที่จัดให้มีปกครองท้องถิ่นมักมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายคล้ายคลึงกัน 1. เพื่อสร้างความพอใจแก่ท้องถิ่นและลดการขัดแย้ง 2. เพื่อให้การจัดทำบริการแก่ประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว 3. เพื่อให้การจัดทำบริการต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและถูกต้องตามความต้องการหรือเป้าหมายของประชาชน 4. เพื่อองค์การปกครองท้องถิ่นแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลาง 5. เพื่อให้องค์การปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นประเทศไทยจะมีแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยรูปลักษณะเช่นใด ย่อมขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของประเทศนั้น ๆ เป็นสำคัญ ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ 1. การปกครองท้องถิ่นตามแบบฉบับของแองโกล-แซกซอน ซึ่งมีประเทศอังกฤษเป็นแม่บท 2. การปกครองท้องถิ่นตามแบบฉบับของยุโรป ซึ่งมีฝรั่งเศสเป็นแม่บท

ตามแนวความคิดให้มีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่เน้นความจริงที่ว่าถ้ารัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ท้องถิ่นได้มีการปกครองตนเองแล้ว องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็จะสามารถจัดบริการต่าง ๆ ให้ตรงกับผลประโยชน์ของรัฐบาลได้ดีกว่ารัฐบาลกลางเป็นผู้จัดทำ นอกจากนี้ยังยอมรับกันทั่วไปว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะมีส่วนช่วยปลูกฝังความรู้ความเข้าใจการปกครอง ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารและเกิดความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการส่งเสริมและธำรงรักษาระบอบประชาธิปไตย โกวิท วัฒนกุล (2544, หน้า 10) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลทั้งทางด้านการเงินตัวบุคคลตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการในการจัดบริการสาธารณะแทนรัฐบาล
2. เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง
3. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

สรุปวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลทั้งทางด้านการเงิน ตัวบุคคลตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการในการจัดบริการสาธารณะแทนรัฐบาลที่จะต้องรับภาระดำเนินการทุกอย่างภาระของรัฐบาลก็จะผ่อนคลายเป็นไปเพื่อให้ท้องถิ่นมีมาตรฐานในการดำเนินงานและเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นทุกจุดอย่างแท้จริง

3. ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2546) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า

1. การปกครองท้องถิ่นช่วยสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนภายในท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยทางการปกครองจำนวนเล็ก ๆ ที่มีมากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยพื้นที่เหล่านั้นย่อมมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะทางกายภาพ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้การบริหารและการปกครองที่มีลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รัฐบาล เพียงแห่งเดียว ไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น ๆ จึงจำเป็นต้องกระจายระบบงานให้มีลักษณะคล่องตัวและปรับตัวให้ยืดหยุ่น นั่นก็คือ การสร้างหน่วยการปกครองที่เรียกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มาจัดทำบริการและแก้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น และยังจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับหลักความรับผิดชอบตามระบอบ ประชาธิปไตย (democratic accountability)

2. การปกครองท้องถิ่นเป็นโรงเรียนประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า ระบบการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีการเลือกตั้ง มีระบบพรรคการเมืองระดับท้องถิ่น มีการต่อสู้และการแข่งขันในทางการเมือง ตามวิถีทางและตามกติกา ในที่สุดก็จะทำให้ประชาชนเข้าใจถึงระบบการปกครองตนเอง เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทางการบริหาร ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร และที่สำคัญคือการเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของประชาชน และในที่สุดจะทำให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองได้ และการที่ปกครองท้องถิ่นช่วยสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง ถือได้ว่าเป็นสถาบันฝึกสอนประชาธิปไตยให้ประชาชน

3. สร้างการมีส่วนร่วม (participation) การมีอยู่ของรัฐบาลในระดับท้องถิ่น หรือในระดับภูมิภาค ย่อมเอื้อต่อประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองได้มากกว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชุมชนของตน และการเข้ามาบริหารกิจการสาธารณะต่าง ๆ ภายในชุมชนด้วยตัวเอง จะเป็นผลให้ประชาชนเหล่านี้ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในทางการเมืองการ ปกครองตามหลักการปกครองตนเอง และนำไปสู่การเติบโตของ ? ความเป็นพลเมือง? ในหมู่ประชาชน

4. สร้างความชอบธรรม (legitimacy) ความห่างไกลทั้งในทางภูมิศาสตร์และในทางการเมือง ย่อมทำให้การตัดสินใจโดยสถาบันทางการเมืองที่ห่างไกลออกไปจากชุมชนท้องถิ่น อาจจะไม่ได้รับการยอมรับ ในทางตรงกันข้ามหากการตัดสินใจกระทำในระดับชุมชน

ท้องถิ่น มีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับและเป็นการสมเหตุสมผลมากกว่า ทำให้การตัดสินใจในทางการเมืองการปกครองนั้นมีความชอบธรรม

5. ดำรงหลักเสรีภาพ (Liberty) หากอำนาจทางการเมืองการปกครองถูกรวบอยู่ที่ศูนย์กลางมากเกินไป เป็นไปได้ที่จะเกิดการใช้อำนาจในทางที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล และสร้างความเสียหายให้กับสังคมโดยรวมได้ง่าย ในทางตรงข้าม การกระจายอำนาจจึงเป็นมรรควิธีหนึ่งในการปกป้องเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยการให้อำนาจมีการกระจายออกสู่อำนาจอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การสร้างโครงสร้างของการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน (checks and balances) ระหว่างศูนย์กลางกับพื้นที่นอกศูนย์กลาง

นอกเหนือจากการให้การอธิบายถึงหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจนั้น กระจายอำนาจยังมีจุดอ่อนหรือข้อเสียเช่นเดียวกับการรวมศูนย์อำนาจ มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ ดังนี้

1. ด้านการเมือง การกระจายอำนาจอาจนำไปสู่ภาวะของความไร้เอกภาพและเสถียรภาพในทางการเมืองได้ เช่น กรณีของรัฐเดี่ยว การกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นอาจเป็นแรงผลักดันไปสู่ความเป็นสหพันธรัฐ ส่วนประเทศที่เป็นสหพันธรัฐ ความเป็นเอกภาพอาจจะน้อยลงไปอีก ในกลุ่มประเทศที่มีความเป็นเอกภาพที่ต่ำอยู่แล้ว ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มทางศาสนา ที่มีความแตกต่างกันและขัดแย้งกันอยู่แล้ว การกระจายอำนาจอาจทำให้เกิดความไร้เอกภาพในทางการเมืองได้

2. ด้านการคลัง การกระจายอำนาจที่มากเกินไป อาจนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพในทางการคลังของประเทศได้ เนื่องจากเมื่อสัดส่วนทางการคลังในภาคสาธารณะส่วนใหญ่อยู่ในระดับท้องถิ่น เป็นการยากที่รัฐบาลกลางจะกำหนดทิศทางและควบคุมระบบการคลังของประเทศโดยรวม ได้ และหากการใช้จ่ายของท้องถิ่นต่าง ๆ ปราศจากวินัยในทางการคลัง เช่น การใช้จ่ายอย่างเกินตัว ขณะที่ความสามารถในการจัดเก็บรายได้มีต่ำ จะสร้างปัญหาและเกิดภาวะความไร้เสถียรภาพต่อระบบการคลังของประเทศเป็นอย่างมาก

3. ด้านความเสมอภาค การกระจายอำนาจยิ่งมาก จะนำไปสู่ความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพื้นที่หรือท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การคลัง คุณภาพชีวิต การบริการสาธารณะ เนื่องจากอำนาจในทางการเมืองและการจัดทำบริการสาธารณะ ตลอดจนทรัพยากรทางการบริหาร ขึ้นอยู่กับศักยภาพของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ความแตกต่างและไม่เท่าเทียมกันระหว่างท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น

4. ด้านปัญหาการใช้ทรัพยากร เมื่อแต่ละชุมชนมีความเป็นอิสระในกรอบของตนเอง การใช้ทรัพยากรภายในประเทศอาจมีแนวโน้มที่จะเป็นไปอย่างไร้เสถียรภาพ เพราะพื้นที่แต่ละ

แห่งต่างก็ใช้ทรัพยากรไปตามความต้องการและความจำเป็นของตน ทรัพยากรจึงถูกใช้อย่างกระจัดกระจายและไร้ทิศทาง

โกวิทช์ พวงงาม (2544, หน้า 10) กล่าวว่าจากแนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชนโดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นจึงสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (basic democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชนให้ความคุ้นเคยในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองอันจะนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย

2. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

3. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง (self-government) เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในความสำคัญของตนต่อท้องถิ่นประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรคปัญหาและช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นตนเอง

4. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

5. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองและการบริหารของประเทศในอนาคต

6. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองซึ่งการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองเป็นการพัฒนาทั้งทางทหารเมืองเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินงานพัฒนาชนบทที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งคือการมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างเต็มที่การพัฒนาชนบทที่สัมฤทธิ์ผลนั้นจะต้องมาจากริเริ่มช่วยตนเองของท้องถิ่นทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกันโดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระในการปกครองตนเองซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงมิเช่นนั้นแล้วการพัฒนาชนบทจะเป็นลักษณะ “หยิบยื่นยัดใส่หรือกึ่งหยิบยื่นยัดใส่” เกิดความหวังว่าทุกปีจะมี “ลาภลอย” แทนที่จะเป็นผลดีต่อท้องถิ่นกลับสร้างลักษณะการพัฒนาแบบพึ่งพาที่ไม่ยอมช่วยตนเอง

สรุปได้ว่าความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจจึงจะทำให้เกิดลักษณะการพึ่งตนเองเป็นหลักสำคัญของการพัฒนาชนบทอย่างยิ่งการกระจายอำนาจมีข้อพึงระวังและได้กลายเป็นจุดวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งมีอยู่หลายประการดังกล่าวไว้แล้วโดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งในเรื่องของขอบเขตการกระจายอำนาจและการคำนึงถึงระดับความรู้ความสามารถของประชาชนซึ่งเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างมากและมีมานานตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 กล่าวคือได้มีการถกเถียงถึงความพร้อมของประชาชนต่อการปกครองตนเองมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันแต่จากความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นนั้นหากจะมองรวมเป็นจุดใหญ่แล้วสามารถแบ่งออกได้เป็นสองด้านคือด้านการเมืองการปกครองและการบริหารกล่าวคือในด้านการเมืองการปกครองนั้นเป็นการปูพื้นฐานของการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางตอบสนองแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยกลไกทางการบริหารต่างๆทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการจัดการ

4. องค์ประกอบของการปกครองส่วนท้องถิ่น

โกวิท พวงงาม (2544, หน้า 5) กล่าวว่าระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ

1. สถานะตามกฎหมาย (legal status) หมายความว่าหากประเทศใดกำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศการปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่นเพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

2. พื้นที่และระดับ (area and level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติและความสำคัญในการปกครองตนเองของประชาชนจึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับคือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดใหญ่สำหรับขนาดของพื้นที่จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก(WHO) และสำนักกิจการสังคม (bureau of social affair) ได้ให้ความเห็นว่าหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ควรมีประชากรประมาณ 50,000 คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่จะต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหารรายได้และบุคลากร เป็นต้น

3. การกระจายอำนาจและหน้าที่การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ที่มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

4. องค์การนิติบุคคลจัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติมีขอบเขตการปกครองที่แน่นอนมีอำนาจในการกำหนดนโยบายออกกฎหมายข้อบังคับควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆ

5. การเลือกตั้งสมาชิกองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งหมดหรือบางส่วนเพื่อแสดงถึงการเข้าร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนโดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

6. อิสระในการปกครองตนเองสามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติกิจการภายในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลางและไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการ

7. งบประมาณของตนเองมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษีตามขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บเพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

8. การควบคุมดูแลของรัฐเมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐเพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐและประชาชนโดยการมีอิสระในการดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งนี้มีได้หมายความว่าไม่มีอิสระเต็มที่ที่เดียวคงหมายถึงเฉพาะอิสระในการดำเนินการเท่านั้นมิฉะนั้นแล้วท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอธิปไตยไป

ดังนั้นจึงพอสรุปความหมายของการปกครองท้องถิ่นคือการปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนดำเนินการปกครองตนเองโดยให้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารพัฒนาและให้บริหารประชาชนในเขตพื้นที่องค์กรปกครองท้องถิ่นดังกล่าว มีอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหาร การตัดสินใจ โดยอยู่ในการกำกับดูแลและควบคุมของรัฐบาลกลาง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการกระจายอำนาจการปกครอง

1. ความหมายของการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจการปกครองให้แก่ท้องถิ่นเป็นวิธีการที่มอบอำนาจการปกครองบางส่วนให้แก่ท้องถิ่นที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของราชการส่วนกลาง จัดทำบริการสาธารณะบางอย่างโดยอิสระตามสมควรไม่ต้องขึ้นในการบังคับบัญชาเพียงแต่ขึ้นอยู่กับราชการบริหารส่วนกลาง เท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่ง คือ รัฐมอบอำนาจในการปกครอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ราชการส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการในท้องถิ่น หรือองค์กรอันมิใช่ส่วนหนึ่งของราชการบริหารกลางรับไปดำเนินการเอง

การกระจายอำนาจ หมายถึง การถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจ จากภาครัฐส่วนกลาง ให้แก่องค์กรอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐส่วนภูมิภาค องค์กรอิสระ องค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน โดยเฉพาะภาคประชาชน ไปดำเนินการแทน ซึ่งการถ่ายโอนดังกล่าว อาจจะมีลักษณะเป็นการถ่ายโอนเฉพาะภารกิจ ซึ่งเป็นการแบ่งภารกิจ ให้แก่

องค์กรที่ได้รับการกระจายอำนาจดำเนินการ หรือ เป็นการถ่ายโอนโดยยึดพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งเป็น การแบ่งพื้นที่เป็นหน่วยงานย่อยในการดำเนินการ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคนอื่นๆ, 2546 หน้า 57)

2. ลักษณะความสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครอง

ลิขิต วีรเวทิน (2548) กล่าวว่าไว้ว่า การกระจายอำนาจการปกครองมีความสำคัญ ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยสรุปได้ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ความสำคัญในการกระจายอำนาจเป็นรากแก้วของระบอบประชาธิปไตย เนื่อง ด้วยประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยโครงสร้างส่วนบน คือ ระดับชาติ และโครงสร้างส่วนฐาน คือ ระดับท้องถิ่น การปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองอย่างแท้จริง คือ รากแก้ว เป็น รากฐานเสริมสำคัญยิ่งของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2. การกระจายอำนาจมีความสำคัญในทางเศรษฐกิจและสังคมในด้านการพัฒนา ชนบทโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย โครงสร้าง การปกครองตนเองในลักษณะที่มีความอิสระพอสมควรซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ก็จะต้องมีการ กระจายอำนาจอย่างแท้จริง จากแนวความคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกระจายอำนาจไม่ เพียงแต่ให้โอกาสแก่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของประเทศอีกด้วย

การกระจายอำนาจเป็นหลักการอย่างหนึ่งของการจัดระเบียบการปกครองประเทศ เป็นการโอนอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการเอง การ กระจายอำนาจมีความสำคัญคือ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักปกครองตนเอง เป็นรากฐานการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลาง สามารถตอบสนอง ความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างตรงเป้าหมาย เป็นการส่งเสริมให้ท้องถิ่นเป็นแหล่งสร้างผู้นำ ทางการเมือง หลักการในการกระจายอำนาจคือ มีความเป็นนิติบุคคล มีอำนาจอิสระในการ บริหารงาน ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเลือกผู้บริหารและผู้นำที่นิติบัญญัติ และ มี งบประมาณของตนเอง

3. จุดแข็งของการกระจายอำนาจการปกครอง

การจัดระเบียบตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองย่อมมีจุดแข็งหรือข้อดีอยู่ 3 ประการ

1. ทำให้เกิดการสนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่น บริการสาธารณะ บางอย่างเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียเฉพาะท้องถิ่นก็ได้มอบให้ผู้บริหารงานท้องถิ่น ซึ่ง จะต้องเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้จัดทำก็ย่อมจะได้ผลตรงกับความต้องการใน ท้องถิ่นมากขึ้นเพราะรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นของตนเอง

2. เป็นการแบ่งเบาภาระของราชการบริหารส่วนกลางได้บ้าง ในปัจจุบันนี้ราชการบริหารส่วนกลางมรภารกิจที่ต้องปฏิบัติหนักมากอยู่แล้วเกี่ยวกับการจัดทำกิจการอันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ ได้ตัดภาระเกี่ยวกับกิจการท้องถิ่นที่ไม่อาจดำเนินการได้อย่างทั่วถึงออกไปเสียบ้าง ถ้าจะทำให้เกิดผลดีสมกับความต้องการของราษฎรในท้องถิ่น

3. ทำให้ราษฎรมีความสนใจรู้จักรับผิดชอบ ในการปกครองท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น การกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นเป็นการมอบอำนาจให้แก่ท้องถิ่นปกครองตนเอง ทำให้ราษฎรมีส่วนได้ส่วนเสียในกิจการท้องถิ่นโดยตรง และเกิดความจำเป็นที่ต้องปรึกษาหารือกันในการดำเนินงานทำให้ราษฎรรู้จักรับผิดชอบ คิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่น ทำให้การกระจายอำนาจในการที่จะให้บริการแก่ประชาชนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วเป็นการส่งเสริมและพัฒนาการเมืองในระดับท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตย

4. จุดอ่อนของการกระจายอำนาจการปกครอง

จุดอ่อนของการกระจายอำนาจการปกครองมีอยู่ 4 ประการ

1. อาจเป็นภัยต่อเอกภาพทางการปกครอง และความมั่นคงของประเทศ เพราะว่าการกระจายอำนาจในท้องถิ่นมากเกินไป อาจทำลายเอกภาพในการปกครองและความมั่นคงปลอดภัยของรัฐได้ ทั้งยังอาจให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันระหว่างท้องถิ่น ซึ่งต่างมุ่งที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนได้โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่น

2. ทำให้ราษฎรเพ่งเล็งเห็นประโยชน์ท้องถิ่นเป็นสำคัญว่าส่วนรวมเมื่อราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้นก็มุ่งที่จะทำประโยชน์แก่ท้องถิ่นตนเองฝ่ายเดียวจนกระทั่งลืมนึกถึงผลประโยชน์ของประเทศโดยรวมไป

3. เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการเลือกตั้งอาจปกครองได้ไม่เหมาะสม กล่าวคือ จะถือพรรคถือพวกการใช้อำนาจหน้าที่บังคับกดขี่พรรคฝ่ายตรงข้าม หรือราษฎรที่ไม่อยู่ในพรรคพวกของตนเองซึ่งทำให้เกิดความไม่สงบราบรื่นได้ย่อมทำให้เกิดความเดือดร้อน และความไม่พอใจแก่ราษฎรยิ่งกว่าถูกปกครองโดยส่วนกลางเสียอีก

4. ย่อมทำให้เกิดค่าใช้จ่ายสูงความสิ้นเปลืองมากกว่าและมีต้นทุนสูง เพราะต้องมีการแยกงบประมาณเป็นส่วน ๆ ทั้งต้องมีเจ้าหน้าที่และเครื่องมือเครื่องใช้ของตนเองซึ่งไม่หมุนเวียนสับเปลี่ยนโยกย้ายไปใช้ท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งอาจมีการใช้จ่ายโดยไม่ประหยัดและควบคุมการเงิน ไม่พอใช้จ่าย

อาจกล่าวได้ว่าจากการที่ได้รับทราบถึงความหมายลักษณะของการกระจายอำนาจ ข้อดี ข้อเสียของการกระจายอำนาจตามทฤษฎีหลักการบริหารราชการพอจะทำให้ได้เข้าใจถึงการกระจายอำนาจได้เพิ่มขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2556) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักการกระจายอำนาจ หมายถึงรัฐหรือส่วนกลางได้มอบอำนาจการปกครองบางส่วนเช่นการบริหารสาธารณะ การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น การบริหารการคลังท้องถิ่น การบริหารบุคลากรท้องถิ่น ให้แก่หน่วยงานหรือองค์กรที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารราชการส่วนกลาง ไปดำเนินการกันเอง หน่วยการบริหารส่วนกลางมีหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนและการกำกับดูแล ให้การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างถูกต้อง และการกระจายอำนาจตามความหมายที่แท้จริง น่าจะหมายถึงการที่รัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติกระจายอำนาจบริหารให้แก่หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีอำนาจดำเนินกิจการในอาณาเขตของตนโดยปราศจากการแทรกแซง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการมีอำนาจอิสระที่จะดำเนินการโดยอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐเท่าที่จำเป็น การกระจายอำนาจจึงเป็นเรื่องที่รัฐบาลมอบความรับผิดชอบบางส่วนให้แก่การปกครองท้องถิ่น ลักษณะสำคัญของการกระจายอำนาจที่แตกต่างกับการมอบอำนาจและการแบ่งอำนาจในทัศนะของอาจารย์อุทัย ได้ตั้งข้อสังเกตประการหนึ่งคือ การมอบอำนาจและการแบ่งอำนาจ ส่วนกลางหรือผู้มอบยังคงมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่ ตัวบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบอยู่ภายใต้การควบคุมสายการบังคับบัญชาในส่วนกลางได้ตามเหมาะสมแต่การกระจายอำนาจเป็นการโอนมอบ และความรับผิดชอบให้แก่องค์กรการปกครองท้องถิ่นมิได้เป็นไปในรูปของสายการบังคับบัญชา ทั้งนี้เพราะองค์กรท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลแยกออกจากสายการบังคับบัญชาของส่วนกลาง

เมื่อกล่าวถึงการกระจายอำนาจต้องพึงเข้าใจว่า การกระจายอำนาจที่ว่านี่คือการกระจายอำนาจการปกครอง โดยรัฐบาลเป็นผู้โอนอำนาจให้แก่ท้องถิ่น อำนาจที่โอนให้ไปเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้มีโอกาสในการปกครองของตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและมีอำนาจการปกครองที่ได้รับจากรัฐบาลนี้ น่าจะมีความหมายที่ครอบคลุมในด้านการให้บริการสาธารณะต่างๆ โดยมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างอิสระรวมทั้งการกำหนดนโยบายของท้องถิ่นเองด้วย

หลักการกระจายอำนาจนั้น การกระจายอำนาจดังกล่าวเป็นพื้นฐานของการบริหารประเทศที่ต้องการจะมอบอำนาจให้แก่ท้องถิ่นในการปกครองตนเองอย่างอิสระดังนั้นก็ก่อนที่จะได้พิจารณาถึงการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นในการปกครองตนเองอย่างมีอิสระควรมาทำความเข้าใจกับการปกครองพื้นฐานในการพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบลต่อไป สรุปแนวคิดการกระจายอำนาจเห็นว่าการกระจายอำนาจมีหลักสำคัญ คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และด้านอื่นๆ โดยการพึ่งพาตนเองรับผิดชอบท้องถิ่น รัฐมอบอำนาจ งบประมาณให้และคอยกำกับดูแลเท่าที่จำเป็น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ดังนี้ การปกครองท้องถิ่นของไทย ในระยะแรกเป็นรูปแบบที่ส่วนกลางมีอำนาจมาก ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการแต่งตั้งเป็นส่วนใหญ่ ขาดอำนาจอิสระ ทางการเงิน การคลัง การจัดเก็บภาษีอากรต่างๆ ต่อเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แล้ว จึงมีการปรับปรุงรูปแบบขององค์กรปกครองท้องถิ่น เพิ่มหน้าที่ กระจายอำนาจด้านการเงิน การคลัง งบประมาณ และการจัดเก็บภาษีต่างๆ มากขึ้น และเพิ่มมิติใหม่ในการควบคุมตัวผู้บริหารท้องถิ่นโดยประชาชน ด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบังคับท้องถิ่น และเข้าชื่อถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นได้ด้วย ซึ่งเมื่อมีการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ท้องถิ่นก็จะมีอำนาจอิสระในการบริหารงานของตนเองได้มากขึ้น โดย ส่วนกลางก็ยังมีกลไกในการกำกับดูแลการดำเนินการของท้องถิ่นผ่าน คณะกรรมการระดับต่างๆ ทำให้ การใช้อำนาจจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เกิดดุลยภาพที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

1. ประวัติการจัดตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)มีวิวัฒนาการและความเป็นมาเช่นเดียวกับสภาตำบลเหตุที่มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดส่วนตำบลขึ้นมาใหม่นั้น เนื่องจากรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนให้มากขึ้นจึงได้พิจารณาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับ “สภาตำบล” ที่มีอยู่แต่เดิมเสียใหม่และได้มีการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ “องค์การบริหารส่วนตำบล” และต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้มาจนถึง ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546

2. หลักเกณฑ์การจัดตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลจัดตั้งจาก สภาตำบลที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท หรือตามเกณฑ์รายได้เฉลี่ยที่มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำเป็นประกาศกระทรวงมหาดไทย และประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาการประกาศยกฐานะสภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลต้องทำเป็นประกาศกระทรวงมหาดไทย และประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา โดยในประกาศให้ระบุชื่อและเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

3. การยุบรวมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลใดมีจำนวนประชากรไม่ถึง 2,000 คน ทั้งเป็นเหตุไม่สามารถที่จะดำเนินการบริหารงานพื้นที่นั้นให้มีประสิทธิภาพในลักษณะขององค์กรบริหารส่วนตำบลได้ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศยุบองค์กรบริหารส่วนตำบลดังกล่าวโดยให้รวมพื้นที่เข้ากับองค์กรบริหารส่วนตำบลอื่นที่มีเขตติดต่อกันภายในเขตอำเภอเดียวกัน หรือให้ตราพระราชกฤษฎีกายุบองค์กรบริหารส่วนตำบลดังกล่าว โดยให้รวมพื้นที่เข้ากับหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อกันภายในเขตอำเภอเดียวกันตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตตำบลนั้นภายใน 90 วันนับแต่วันที่มเหตุดังกล่าว

2. สมาตำบลหรือองค์กรบริหารส่วนตำบลอาจรวมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลที่มีเขตติดต่อกันภายในเขตอำเภอเดียวกันได้ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตตำบลนั้นได้

3. สมาตำบลหรือองค์กรบริหารส่วนตำบลอาจรวมกับหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อกันในเขตอำเภอเดียวกันได้ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในตำบลนั้นโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาและให้กำหนดเขตใหม่ของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นไว้ในพระราชกฤษฎีกาด้วย

4. อำนาจหน้าที่

องค์กรบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่กำหนดไว้ในกฎหมายดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ทั่วไป

พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2. หน้าที่ที่กฎหมายบังคับให้ทำ

2.1 จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก

2.2 รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอย

และ สิ่งปฏิกูล

2.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

2.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ

2.7 คัดค้านการดื่มและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.8 บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี

ของท้องถิ่น

2.9 ปฏิบัติหน้าที่ทางราชการมอบหมาย โดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากร

ให้ตามความจำเป็นและสมควร

3. หน้าที่ที่ไม่บังคับให้ทำ

- 3.1 ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร
- 3.2 ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 3.3 ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 3.4 ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและ

สวนสาธารณะ

- 3.5 ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- 3.6 ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 3.7 บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 3.8 การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 3.9 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 3.10 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- 3.11 กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- 3.12 การท่องเที่ยว
- 3.13 การผังเมือง

องค์การบริหารส่วนตำบลอาจออก ข้อบังคับตำบลเพื่อใช้บังคับภายในตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยจะกำหนดค่าธรรมเนียมหรือกำหนดโทษปรับไม่เกิน 500 บาท

5. โครงสร้างองค์ประกอบขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขต อบต. มีวาระดำรงตำแหน่ง 4 ปี และดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้

สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเลือกตั้งขึ้นโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นจำนวนอย่างน้อยที่สุด 6 คน แต่จะมีจำนวนมากเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนหมู่บ้านในเขตตามหลักเกณฑ์ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนสมาชิก อบต. ที่ขึ้นอยู่กับจำนวนหมู่บ้าน

จำนวนหมู่บ้านในเขต อบต.	จำนวนสมาชิกสภา อบต.
1 หมู่บ้าน	6 คน
2 หมู่บ้าน	หมู่บ้านละ 3 คน
ตั้งแต่ 3 หมู่บ้านขึ้นไป	หมู่บ้านละ 2 คน

5.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 1. และ 2. และไม่มีลักษณะห้ามตาม 3. และ 4. ดังนี้

1. มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

2. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมาย

ว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 3 เดือนถึงวันเลือกตั้ง

3. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

4. เป็นคนวิกลจริต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

5.2 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

1. มีคุณสมบัติตามมาตรา 9(1) และ (2) ดังนี้

1.1 มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

1.2 มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 6

เดือนจนถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

2. ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 9(3)-(7)(9) หรือ (10) ดังนี้

2.1 เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

2.2 เป็นร่างกายทุพพลภาพ วิกลจริต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบติด

ยาเสพติดให้โทษหรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดไว้สำหรับคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่นที่

2.3 เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น หรือ พนักงานองค์การของรัฐ

2.4 เป็นผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือสารวัตร

กำนัน

2.5 เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่าทุจริตต่อหน้าที่

2.6 เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก โดยพ้นโทษมาแล้วไม่ถึง 3 ปีในวันที่เลือกตั้ง เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

2.7 เป็นผู้มีความผิดในทางทุจริต หรือเสื่อมเสียศีลธรรม

3. ไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ในสัญญาเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลที่ตนสมัครรับเลือกตั้งหรือในกิจการที่กระทำให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น

4. ไม่เคยถูกว่าราชการจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลเว้นแต่จะพ้น 5 ปี นับแต่วันพ้นจากตำแหน่งจนถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

5. ไม่เคยถูกสภาตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาตำบล หรือไม่เคยถูกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เว้นแต่จะพ้น 5 ปี นับแต่วันพ้นจากตำแหน่งจนถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

5.3 การสิ้นสุดสมาชิกภาพ

1. ถึงคราวออกตามอายุของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2. ตาย

3. ลาออกโดยยื่นหนังสือลาออกต่อนายอำเภอ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันลาออก

4. เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญากับองค์การบริหารส่วนตำบลที่ตนดำรงตำแหน่งหรือในกิจการที่กระทำให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น

5. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47 ทวิ

6. มิได้อยู่ประจำในหมู่บ้านที่ได้รับเลือกตั้งเป็นระยะเวลาติดต่อกันเกินหกเดือน

7. ขาดประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลติดต่อกันสามครั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

8. สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะมีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย หรือก่อความไม่สงบเรียบร้อยแก่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือกระทำการอันเสื่อมเสียประโยชน์ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

เข้าชื่อให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณา และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

9. ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้ลงคะแนนเสียงให้พ้นจากตำแหน่งตามกฎหมายเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่ง

5.4 การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

หลักเกณฑ์และวิธีการสมัครรับเลือกตั้งและการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และในระหว่างที่ไม่มีกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลมาใช้บังคับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยอนุโลม

เมื่อมีการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือถือว่ามี การยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัตินี้ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นใหม่ภายใน 60 วัน

การเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง เพราะเหตุแห่งการครบกำหนดวาระให้มีการเลือกตั้งภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ครบวาระ

การเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง เพราะเหตุอื่นนอกจากครบวาระหรือยุบสภา ให้เลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างภายใน 60 วันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงเว้นแต่วาระการดำรงตำแหน่งที่เหลืออยู่ไม่ถึง 180 วัน จะไม่ดำเนินการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้

5.5 อำนาจหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

1. ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับตำบลร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

3. ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบล และกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

5.6 ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีประธานสภาและรองประธานสภา 1 คน ซึ่งเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยนายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ประธานสภาและรองประธานสภาอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และนอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว อาจพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ลาดอกโดยยื่นหนังสือต่อนายอำเภอ
2. พ้นจากตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
3. ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหาร

เมื่อตำแหน่งประธานสภาว่างลง เพราะเหตุอื่นนอกจากครบวาระให้มีการเลือกใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ตำแหน่งว่างลง

5.7 การประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ในปีหนึ่งมีสมัยประชุมสามัญ 2 สมัยหรือหลายสมัยแล้วแต่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะกำหนด แต่ต้องไม่เกิน 4 สมัย

การประชุมสมัยหนึ่ง ๆ ให้มีกำหนดไม่เกิน 15 วัน แต่ถ้าจะขยายเวลาออกไป ต้องได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ สำหรับการประชุมครั้งแรกต้องดำเนินการภายใน 45 วันนับแต่วันเลือกตั้ง

เมื่อเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาประธานกรรมการบริหาร หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีจำนวนไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่อาจทำคำร้องยื่นต่อ นายอำเภอ ขอให้เปิดประชุมวิสามัญถ้านายอำเภอเห็นสมควรก็ให้ นายอำเภอเรียกประชุมวิสามัญได้

สมัยประชุมวิสามัญมีกำหนดไม่เกิน 15 วัน แต่ถ้าจะขยายเวลาออกไปต้องได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ

ในการเรียกประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามสมัยประชุมให้ประธานสภาเป็นผู้เรียกประชุมและเป็นผู้เปิดหรือปิดการประชุม

การประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีสมาชิกสภามาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม

5.8 เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

คณะผู้บริหารบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวน 3 คน ซึ่งนายกมาจากการเลือกตั้ง โดยตรงของประชาชน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 2 คนแล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้งประกอบด้วย

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 1 คน
2. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 2 คน

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน มีฐานะเป็นผู้แทนขององค์การบริหารส่วนตำบลในกรณีที่ไม่ได้มีผู้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะกรรมการบริหารแต่งตั้งกรรมการบริหารคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน หรือให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเลขานุการคณะกรรมการบริหาร

5.9 อำนาจหน้าที่ของผู้บริหาร

1. บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับ และแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2. จัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้ องค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ

3. รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อย ปีละ 2 ครั้ง

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

5.10 คณะผู้บริหารบริหารพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ถึงคราวออกตามอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. มีการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

3. สมาชิกภาพของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสิ้นสุดลงพร้อมกันตาม มาตรา 47ตรี (9)

4. ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้คณะกรรมการบริหารพ้นจากตำแหน่งตาม มาตรา 92

5. คณะกรรมการบริหารลาออก และในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าพ้นจากตำแหน่ง นับแต่วันที่คณะกรรมการบริหารมีมติลาออก

6. ความเป็นกรรมการบริหารของประธานกรรมการบริหารสิ้นสุดลง

7. สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

8. สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติไม่รับหลักการแห่งร่างข้อบังคับ งบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมที่ คณะกรรมการบริหารเสนอและผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบด้วยกับสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่รับหลักการแห่งร่างข้อบังคับงบประมาณดังกล่าวด้วย คะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

เมื่อคณะกรรมการบริหารพ้นจากตำแหน่งตาม ข้อ 4,5,6,7 หรือ 8 ให้สภา องค์การบริหารส่วนตำบลเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นคณะกรรมการขึ้นใหม่ แล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้งภายใน 15 วันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง และถ้าพ้น กำหนดเวลา 15 วันแล้ว ไม่อาจแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารดังกล่าวได้โดยมีสาเหตุสำคัญจาก

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้นายอำเภอเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาสั่งยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากนี้แล้ว ความเป็นกรรมการบริหารสิ้นสุดลงเฉพาะตัวเมื่อ

1. พ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
2. ลาออกโดยยื่นหนังสือลาออกต่อนายอำเภอในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันลาออก
3. ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้กรรมการบริหารพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 92
4. สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งเท่าที่มีอยู่
5. ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ลงคะแนนเสียงให้พ้นจากตำแหน่งตามกฎหมายเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่ง

6. การบริหารงาน

การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลมีพนักงานส่วนตำบลและโครงสร้างการบริหาร ดังนี้

1. สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
2. ส่วนต่างๆที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ตั้งขึ้น

นอกจากนี้เพื่อประโยชน์แก่กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลอาจร้องขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานการบริหารส่วนท้องถิ่นไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการชั่วคราวได้

7. รายได้

1. รายได้จากภาษี

1.1 ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย อากรการฆ่าสัตว์และค่าธรรมเนียม รวมถึงผลประโยชน์อื่นอันเกิดจากการฆ่าสัตว์

1.2 ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อนที่จัดเก็บได้ในจังหวัด แล้วจัดสรรให้องค์การบริหารส่วนตำบล

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจออกข้อบังคับ เพื่อเก็บภาษีอากรและค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นมาเกินร้อยละ 10 ของภาษีอากรและค่าธรรมเนียมประเภทใดประเภทหนึ่งหรือทุกประเภท ดังต่อไปนี้

1.3.1 ภาษีธุรกิจเฉพาะตามประมวลรัษฎากร ซึ่งสถานประกอบการตั้งอยู่ใน
ในองค์การบริหารส่วนตำบล

1.3.2 ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตขายสุราตามกฎหมายว่าด้วยสุรา ตั้งอยู่ใน
องค์การบริหารส่วนตำบล

1.4 รายได้จากอากรตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล เงินจากประทานบัตร
ใบอนุญาตและอาชญาบัตรตามกฎหมายว่าด้วยการประมง ค่าภาคหลวงและค่าธรรมเนียมตามกฎหมาย
กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามประมวลกฎหมาย
ที่ดินที่เก็บในองค์การบริหารส่วนตำบล

1.5 ค่าภาคหลวงแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่และค่าภาคหลวงปิโตรเลียมทั้งนี้ใน
องค์การบริหารส่วนตำบลใดเมื่อได้มีการจัดเก็บตามกฎหมายว่าด้วยกรณีนั้น แล้วให้จัดสรรแก่
องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

1.6 เงินที่เก็บตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติในองค์การบริหารส่วนตำบล
ใดให้แบ่งให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

1.7 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจออกข้อบังคับตำบลเพื่อเก็บ
ภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยให้กำหนดเป็นอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากอัตราที่เรียกเก็บตามประมวล
รัษฎากร ดังต่อไปนี้

1.7.1 ในกรณีที่ประมวลรัษฎากรเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ
ศูนย์ให้องค์การบริหารส่วนตำบลในอัตราร้อยละศูนย์

1.7.2 ในกรณีที่ประมวลรัษฎากรเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มขึ้นในอัตราอื่นให้
องค์การบริหารส่วนตำบลเก็บหนึ่งในเก้าของอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มที่เรียกเก็บตามประมวล
รัษฎากรภาษีมูลค่าเพิ่มขึ้นให้ถือเป็นภาษีมูลค่าเพิ่มตามประมวลรัษฎากร

2. รายได้อื่นๆ

2.1 รายได้จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 รายได้จากสาธารณูปโภคขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.3 รายได้จากกิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.4 ค่าธรรมเนียมค่าใบอนุญาต และค่าปรับตามที่จะมีกฎหมายกำหนด

2.5 เงินและทรัพย์สินอื่นที่มีผู้อุทิศให้

2.6 รายได้อื่นตามที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้

2.7 เงินอุดหนุนจากรัฐบาล

2.8 รายได้อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล

8. การกำกับดูแล

1. นายอำเภอ มีอำนาจกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของทางราชการ โดยนายอำเภอมีอำนาจเรียกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการบริหาร พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลมาชี้แจงหรือสอบสวน ตลอดจนเรียกรายการและเอกสารใดๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบลมาตรวจสอบได้

2. เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล หรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม นายอำเภอจะรายงานเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อยุบองค์การบริหารส่วนตำบล

3. หากปรากฏว่าคณะกรรมการบริหารกระทำการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจสั่งให้คณะกรรมการบริหารทั้งคณะหรือกรรมการบริหารบางคนพ้นจากตำแหน่งได้ตามคำเสนอของนายอำเภอ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ดังนี้ในแนวคิดนี้เป็นการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะเข้ามาดูแลประชาชนในด้านต่างๆโดยที่ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนที่จะเข้ามาพัฒนาหมู่บ้านหรือท้องถิ่นนั้นๆและประชาชนมีสิทธิในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ด้วย

ข้อมูลทั่วไปจังหวัดลพบุรี

1. ที่ตั้งและขนาด

จังหวัดลพบุรี ตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทยบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรีมีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือตามเส้นทางถนนพหลโยธิน 153 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางรถไฟประมาณ 133 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,641.859 ตร.กม. หรือประมาณ 3,874,846 ไร่

2. อาณาเขต

จังหวัดลพบุรีมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอตากฟ้าและอำเภอตากสินจังหวัดนครสวรรค์ และ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ อำเภอพระพุทธบาทและอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ อำเภอด่านขุนทด
จังหวัดนครราชสีมาและ อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอตากฟ้า จังหวัด
นครสวรรค์

3. หน่วยการปกครอง

จังหวัดลพบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ, 121 ตำบล, 1,122 หมู่บ้าน ใน
ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง, เทศบาลเมือง 3
แห่ง (ได้แก่ เทศบาลเมืองลพบุรี เทศบาลเมืองเขาสามยอก และเทศบาลเมืองบ้านหมี่), เทศบาล
ตำบล 19 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 112 แห่ง

ตาราง 2 องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดลพบุรี

อบต.	อบต.	อบต.	อบต.	อบต.	อบต.
ทะเลชุบศร	พัฒนานิคม	โคกสำโรง	ลำনারายณ์	ท่าวัง	ไผ่ใหญ่
กกโก	ช่องสาริกา	เกาะแก้ว	ชัยনারายณ์	บางคู	บ้านทราย
ไกร์ธนู	มะนาวหวาน	ถลุงเหล็ก	ศิลาทิพย์	โพตลาดแก้ว	บ้านกล้วย
เขาสามยอก	ดีลัง	หลุมข้าว	ห้วยหิน	บางลี่	บ้านชี
โคกกระเทียม	โคกสลุง	ห้วยโป่ง	ม่วงค่อม	บางงา	พุดา
โคกลำพาน	ชอนน้อย	คลองเกตุ	บัวชุม	โคกสลุด	หินปัก
จี่วราย	หนองบัว	สะแกราบ	ท่าดินดำ	เขาสมอคอน	บางพึ่ง
ดอนโพธิ์	ห้วยขุนราม	เพนียด	ชัยตะเคียน	หัวสำโรง	หนองทรายขาว
ตะลุง	น้ำสุค	วังเพลิง	นาโสม	บ้านเบิก	บางกะพี
ท่าแค		ดงมะรุ้ม	หนองยายไต่	มูจลินท์	หนองเต่า
ท่าศาลา		วังขอนขว้าง	เกาะรัง		โพนทอง
บางขันหมาก		วังจั่น	ท่ามะนาว		บางขาม
บ้านข่อย		หนองแขม	นิคมลำธารายณ์		ดอนดิ่ง
ท้ายตลาด			ชัยบาดาล		ชอนม่วง
ป่าตาล			บ้านใหม่สามัคคี		หนองกระเบียน
พรหมมาสเตอร์			เขาแหลม		สายห้วยแก้ว
โพธิ์เก้าต้น					มหาสอน
โพธิ์ตรุ					เซียงงา

ตาราง 2 (ต่อ)

อบต.	อบต.	อบต.	อบต.	อบต.
ถนนใหญ่	มหาโพธิ	โคกเจริญ	ลำสนธิ	หนองเมือง
ท่าหลวง	ทุ่งท่าช้าง	ยางราก	ชัยสมบูรณ์	สนามแจง
แก่งผักกูด	นิยมชัย	หนองมะค่า	หนองรี	หนองม่วง
ชัยจำปา		วังทอง	กุดตาเพชร	บ่อทอง
หนองผักแว่น		โคกแสมสาร	เขารวก	ดงดินแดง
หัวลำ			เขาน้อย	ชอนสมบูรณ์
				ยางโพน
				ชอนสารเดช

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรพจน์ ประชิตวัตติ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี อําเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ” ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้ 1. ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับมี ส่วนน้อย 2. เมื่อศึกษาระดับความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมของ อบต. พบว่าในภาพรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย 3. ปัจจัยทางด้านอายุ อาชีพ ระดับรายได้ที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อบต. ไม่แตกต่างกันจากการผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าปัจจัยบางประการมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ การเป็นสมาชิกกลุ่มและการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงได้กำหนดตัวแปรที่คาดว่าจะมีปัจจัยที่มีต่อความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การรับรู้ข่าวสาร การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีประเด็นที่จะนำมาพิจารณา คือ ในสภาวะปัจจุบันที่กฎหมายเอื้อต่อการให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะการที่ประชาชนเข้าไปดูแลการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นถือเป็นหน้าที่ที่ประชาชนทุกคนพึงกระทำเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริงนั้น แท้ที่จริงแล้วประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอย่างไรบ้าง มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น รวมถึงเพื่อที่จะได้ทราบถึงแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นในอนาคตต่อไป

สาโรช น้อยใจบุญ (2545) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการองค์การบริหารส่วนตำบลกรณี บ้านสาวชะโงก หมู่ที่ 1 ตำบลสาวชะโงก อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษา พบว่าโดยภาพและในรายด้านแล้วประชาชนบ้านโงกมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในด้านการชำระภาษีหรือค่าธรรมเนียมเป็นอันดับหนึ่ง ด้านการจัดทำแผนพัฒนา อบต. เป็นอันดับสองด้านการเมืองตั้งสมาชิกสภา อบต. เป็นอันดับสามและด้านการจัดซื้อจัดจ้างเป็นอันดับสุดท้าย ส่วนปัญหาอุปสรรคของประชาชนมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องไม่มีเวลาเนื่องจากการประกอบอาชีพเป็นอันดับหนึ่งในเรื่องไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นประจะเป็นอันดับสอง ในเรื่องสุขภาพไม่แข็งแรงเป็นอันดับสาม และในเรื่องความคิดเห็นว่า ตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงจึงไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอันดับสุดท้าย

สุภาพ ศรีเมือง (2544) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบลศึกษากรณีตำบลบ้านโพธิ์ อำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาตำบลบ้านโพธิ์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลของประชาชนตำบลบ้านโพธิ์ อำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสังเกตและสัมภาษณ์ จากกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 160 คน โดยแยกเป็นกลุ่มผู้รู้ในตำบล จำนวน 9 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 22 คน คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน 22 คน คณะกรรมการพัฒนาสตรี 22 คน กลุ่มเกษตรกร 22 คน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 14 คน กลุ่มเยาวชน 22 คน และกลุ่มองค์กรอื่นๆ 5 คน เสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบลบ้านโพธิ์ พบว่า ด้านการเสนอปัญหาประชาชนจะมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง(ร้อยละ 46.8) โดยกลุ่มที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 37.5) โดยกลุ่มที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการพัฒนาสตรี ด้านการบริหารดำเนินการประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วม(ร้อยละ 40.9) กลุ่มที่มีส่วนร่วมในด้านการบริหาร จะเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ด้านการตรวจสอบ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ (ร้อยละ 31.9) ด้านการรับประโยชน์ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการ หรือจัดทำขึ้นแต่ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ที่ระดับ

ปานกลาง (ร้อยละ 48.1) ด้านการติดตามประเมินผลประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง (ร้อยละ 46.25) โดยร่วมดูแลกิจกรรม หรือโครงการที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดทำขึ้น

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่ได้มีความพยายามที่จะปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2541 แต่มีองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วนยังปฏิบัติไม่ครบกระบวนการตามที่ระเบียบกำหนด สำหรับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปี พ.ศ.2545 ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่การศึกษาครั้งนี้พบว่ายังอยู่ในระดับน้อย ทำให้ประชาชนยังไม่ค่อยจะให้ความสนใจในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร เช่น ในเรื่องการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่นและการเข้าร่วมตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาจส่งผลให้การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

มาลี เบ็ญจะมโน (2545) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ของประชาชน และปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ความคาดหวังในประโยชน์ ทิศนคติต่อองค์การบริหารส่วนตำบล ความเชื่อถือในตัวผู้นำกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 26-35 ปี มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท และประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด สำหรับความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับมากมีความความหวังในผลประโยชน์ในระดับปานกลาง มีทัศนคติต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในเชิงบวกมากที่สุด มีความเชื่อถือในตัวผู้นำมาก ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง และพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นอาชีพของประชาชนความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ทางสถิติ ส่วนปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ของประชาชน ที่สนใจต่อองค์การบริหารส่วนตำบล ความเชื่อในตัวผู้นำมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

กัญญิกันส์ ยศปัญญา (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในหมู่บ้านสินธนา 1 เขตบึงกุ่ม ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดทั้ง 5 กิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมประท้วง การมีบทบาทในชุมชนและการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่การสื่อสารทางการเมืองและการเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ การศึกษา รายได้ และอาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่ อายุและความเข้าใจทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วารุณี วัชรเสวี (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองที่มีต่อโครงการเมืองนำอยู่ของเทศบาลนครนครราชสีมา โดยมุ่งศึกษาการรับรู้สาเหตุความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและความคิดเห็นที่มีต่อโครงการเมืองนำอยู่และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการเมืองนำอยู่ ที่เทศบาลนครนครราชสีมาได้จัดดำเนินการขึ้น และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโครงการเมืองนำอยู่ ผลการวิจัยสรุปว่า ประชาชนในเขตเทศบาลรับรูสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และความคิดเห็นเกี่ยวกับความน่าอยู่ของเทศบาลนครนครราชสีมาอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นว่าเทศบาลนครนครราชสีมาที่มีความน่าอยู่ที่สุดในประเทศไทย ในโครงการเมืองนำอยู่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้บริการที่ทางเทศบาลจัดให้ แต่ยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการหรือระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาของชุมชน และพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ อาชีพ ระดับการศึกษา การรับรู้สาเหตุความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และความคิดเห็นที่มีต่อโครงการเมืองนำอยู่ ปัจจัยไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ อายุ เพศ และรายได้

ปฤษฎา บุญเจือ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด มีส่วน

ร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับปานกลาง โดยปัจจัยด้านเพศ รายได้ ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ความเป็นผู้นำ และการคาดหวังผลตอบแทนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

รัชนิดา ไสยรส (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการจัดให้มีการบำรุงทางบกและทางน้ำ ด้านการรักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้ง การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ด้านการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการจัดให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม ด้านการป้องกันและระงับโรคติดต่อ ด้านการจัดให้มีการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและด้านการจัดให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง และ 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีอายุและระดับการศึกษา แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

เจษฎา สอนแก้ว (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ รวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.55$) ด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูงสุด คือด้านการบริหารดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.86$) รองลงมา คือด้านการกำหนดนโยบาย ($\bar{X} = 2.45$) และด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมต่ำสุด คือ ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.35$) และ 2) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ ทั้ง 3 ด้าน จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ระดับประถมศึกษามีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัว และอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และการสังกัดองค์กรชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ ไม่แตกต่างกัน

อันวส แดงโกเมน (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน เรียงลำดับดังนี้ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผน ด้านการค้นหาปัญหา และระดับน้อย 1 ด้าน คือ ด้านการประเมินผล และ 2) ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามรายได้ของครอบครัวต่อเดือนพบว่า ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งโดยภาพรวม และรายด้าน

อันวส แดงโกเมน (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลบรือ โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน คือด้านการลงทุนและการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากส่วนการวางแผนดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลางและด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย 2) ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวม 3 รายและรายด้าน 3 ด้านคือ ด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านวางแผนดำเนินกิจกรรมและชั้นการลงทุนและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือด้านติดตามและประเมินผล ส่วนประชากรเพศหญิง มีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับน้อย 3) ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาล โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านวางแผนดำเนินกิจกรรมและชั้นลงทุนและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน ด้านการติดตามและประเมินผล ส่วนประชากรเพศหญิงมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการค้นหาปัญหา ด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม และด้านการลงทุนและปฏิบัติงานมากกว่า ประชากรเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ประชาชนทั้งสองกลุ่มมีส่วนร่วมด้านติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน 4) ประชาชนที่มีอายุ 18-25 ปี และ 26-35 ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับน้อย ประชาชนที่มีอายุ 36-45 ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านการลงทุนและปฏิบัติงาน และด้านการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และมีส่วนร่วมในการ

บริหารงานเทศบาลอีก 2 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม ส่วนประชาชนที่มีอายุ 46 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางและมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย โดยประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการลงทุนและการปฏิบัติหน้าที่ และด้านการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน และ 5) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมโดยการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

โดยสรุป ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบรบือ มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ด้านการลงทุนและการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม และอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการค้นหาปัญหาสาเหตุ ด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ประชาชนที่มีความแตกต่างในเรื่องเพศ ช่วงอายุมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลแตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีความแตกต่างในด้านระดับการศึกษาและอาชีพ มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลไม่แตกต่างกัน ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้สามารถใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

อรนุช ป้อมเป็น (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลห้วยด่าง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จากการวิจัยพบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลห้วยด่าง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย สำหรับการเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันในการบริหารงานของเทศบาลตำบลห้วยด่าง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลตำบลห้วยด่าง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาชีพ ที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลตำบลห้วยด่าง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทวีป คงเทียน (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริงอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ลำดับที่ 1

รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและการวางแผน และด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา ตามลำดับ 2) ภูมิหลังของประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน สำหรับประชาชนที่มีอายุต่างกัน อาชีพต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในอำเภอบางบ่อต่างกัน รายได้ครอบครัวต่อเดือนต่างกัน ระยะเวลาที่อาศัยในเขต อบต.ต่างกัน และสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในอำเภอบางบ่อต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารองค์การตำบลเป็ริง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพ็ญนภา อุดมสมุทร (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะมากที่สุด คือ รูปแบบร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะอยู่ในระดับปานกลาง 3) ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะไม่แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาในเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาทำการกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงสำรวจ และได้แบ่งขั้นตอนออกเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดลพบุรี จำนวน 596,604 คน จากองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 112 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่ (Yamane) (อภิรักษ์ จันตะนี, และคนอื่นๆ, 2545, หน้า 82-83)

$$\begin{aligned}n &= \frac{N}{1 + N(e)^2} \\ &= \frac{596,604}{1 + 596,604(0.05)} \\ &= \frac{596,604}{1 + 792.855} = 399.49\end{aligned}$$

ฉะนั้น ขนาดตัวอย่าง = 400 คน

ตัวอย่าง วิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างขององค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร

$$\begin{aligned} \text{กลุ่มตัวอย่าง} \quad n &= \frac{\text{จำนวนประชากร} \times \text{กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \\ \text{แทนค่า} &= \frac{15,841 \times 400}{596,604} \\ &= 10.6 = 11 \end{aligned}$$

ตาราง 3 การแยกขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดลพบุรี

องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน(คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่		
องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต	29339	20
องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร	15841	11
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค	13770	9
องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตาล	12278	8
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสำโรง	11664	8
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา	10768	7
องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์เก้าต้น	10603	7
องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง	10197	7
รวม	114460	
องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง		
องค์การบริหารส่วนตำบลบางขันหมาก	9052	6
องค์การบริหารส่วนตำบลถนนใหญ่	9403	6
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสูง	9742	7
องค์การบริหารส่วนตำบลพัฒนานิคม	8957	6
องค์การบริหารส่วนตำบลกกโก	8146	5
องค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม	8077	5
องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสาริกา	7157	5
องค์การบริหารส่วนตำบลชัยบาดาล	7943	5

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน(คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองรี	7734	5
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเจริญ	7226	5
องค์การบริหารส่วนตำบลยางราก	7589	5
องค์การบริหารส่วนตำบลเพนียด	7476	5
องค์การบริหารส่วนตำบลวังเพลิง	7542	5
องค์การบริหารส่วนตำบลดีลัง	7201	5
องค์การบริหารส่วนตำบลสนามแจง	6273	4
องค์การบริหารส่วนตำบลบางคู	6160	4
องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะรัง	6996	5
องค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชร	6081	4
องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง	6763	5
องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม	6857	5
องค์การบริหารส่วนตำบลสะแกราบ	6660	4
องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู	5397	4
องค์การบริหารส่วนตำบลจี่วราย	5825	4
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชี	5871	4
องค์การบริหารส่วนตำบลบางพึ่ง	5669	4
องค์การบริหารส่วนตำบลบางลี่	5293	4
องค์การบริหารส่วนตำบลหัวสำโรง	5847	4
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเบิก	5353	4
องค์การบริหารส่วนตำบลดงมะรุ้ม	5474	4
องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาทิพย์	5682	4
องค์การบริหารส่วนตำบลดงดินแดง	5139	3
องค์การบริหารส่วนตำบลชอนสารเดช	5055	3
องค์การบริหารส่วนตำบลแก่งผักกูด	5330	4
องค์การบริหารส่วนตำบลหัวลำ	5300	4
องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมชัย	5340	4

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน(คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกกระเทียม	4796	3
องค์การบริหารส่วนตำบลตะลุง	4362	3
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านข่อย	4284	3
องค์การบริหารส่วนตำบลพรหมมาستر	4998	3
องค์การบริหารส่วนตำบลมะนาวหวาน	4535	3
องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำสุต	4246	3
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแขม	4871	3
องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงค่อม	4051	3
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินดำ	4579	3
องค์การบริหารส่วนตำบลชัยตะเคียน	4372	3
องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมลำนารายณ์	4669	3
องค์การบริหารส่วนตำบลโพตลาดแก้ว	4809	3
องค์การบริหารส่วนตำบลบางงา	4808	3
องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสมอคอน	4565	3
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า	4691	3
องค์การบริหารส่วนตำบลโพหนอง	4035	3
องค์การบริหารส่วนตำบลดอนดึง	4282	3
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเมือง	4518	3
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง	4536	3
องค์การบริหารส่วนตำบลชัยจำปา	4329	3
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองผักแว่น	4556	3
องค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ์	4743	3
องค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่น	4687	3
องค์การบริหารส่วนตำบลยางโทน	4609	3
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองยายไต้ชะ	4426	3
รวม	348967	

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน(คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก		
องค์การบริหารส่วนตำบลชอนม่วง	3819	3
องค์การบริหารส่วนเกาะแก้ว	3748	3
องค์การบริหารส่วนตำบลถลุงเหล็ก	3752	3
องค์การบริหารส่วนตำบลหลุมข้าว	3907	3
องค์การบริหารส่วนตำบลหินปัก	3854	3
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกลำพาน	3555	2
องค์การบริหารส่วนตำบลดอนโพธิ์	3557	2
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว	3529	2
องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเกตุ	3238	2
องค์การบริหารส่วนตำบลวังขอนขว้าง	3576	2
องค์การบริหารส่วนตำบลวังจั่น	3191	2
องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว	3253	2
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทราย	3629	2
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองทรายขาว	3000	2
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระเปียน	3516	2
องค์การบริหารส่วนตำบลสายห้วยแก้ว	3226	2
องค์การบริหารส่วนตำบลมหาสอน	3445	2
องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงงา	3455	2
องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งท่าช้าง	3585	2
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะค่า	3277	2
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกแสมสาร	3443	2
องค์การบริหารส่วนตำบลลำสนธิ	3298	2
องค์การบริหารส่วนตำบลชัยสมรภูมิ	3452	2
องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ตรุ	2736	2
องค์การบริหารส่วนตำบลชอนน้อย	2501	2
องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหิน	2819	2

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน(คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม	2907	2
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สามัคคี	2874	2
องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแหลม	2798	2
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัง	2934	2
องค์การบริหารส่วนตำบลมูจลินท์	2474	2
องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ใหญ่	2775	2
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกล้วย	2846	2
องค์การบริหารส่วนตำบลบางขาม	2421	2
องค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง	2531	2
องค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก	2299	2
องค์การบริหารส่วนตำบลเขาน้อย	2977	2
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองม่วง	2604	2
องค์การบริหารส่วนตำบลท้ายตลาด	2118	1
องค์การบริหารส่วนตำบลลำนารายณ์	2009	1
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสลุด	2017	1
องค์การบริหารส่วนตำบลพุดา	2235	1
องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะพี้	2066	1
องค์การบริหารส่วนตำบลชัยนารายณ์	1931	1
รวม	133177	
จำนวนประชากรทั้งหมด	596,604	400

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ที่ใช้ในการสำรวจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดลพบุรี โดยแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบสำรวจ (check list) เกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด. อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดลพบุรี ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ และด้านติดตามและประเมินผล แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ของลิเคอร์ท (Likert scale) 5 ระดับ ได้แก่

- คะแนน 5 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานมากที่สุด
- คะแนน 4 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานมาก
- คะแนน 3 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานปานกลาง
- คะแนน 2 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานน้อย
- คะแนน 1 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ และขอคำแนะนำจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาบูรณาการ การสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระตามขอบเขตของการวิจัย

2. สร้างข้อคำถามตามกรอบแนวคิด

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ คือ การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) ดำเนินการดังนี้

3.1 นำแบบสอบถามเสนอต่อคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบสำนวนภาษา เนื้อหา สาระ รูปแบบของการสอบถาม และความเที่ยงตรงของเนื้อหา

3.2 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของคณะกรรมการวิทยานิพนธ์แล้ว เพื่อตรวจสอบความตรงของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ กรอบแนวคิด และภาษาที่ใช้

4.เสนอสร้างแบบสอบถามต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (content validity) และปรับปรุงแก้ไข วิธีใช้ในการตรวจสอบคือการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) (ธาณินทร์ ศิลปจารุ, 2553, หน้า94) รายข้อมีค่าระหว่าง 0.50 - 01.00 ใช้ได้แต่ถ้าต่ำกว่า ต้องปรับปรุงในเรื่องความชัดเจนของข้อคำถามและภาษาที่ใช้ตามมที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้(try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

6. ตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1971, p. 160) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ.839

7. นำแบบสอบถามที่ได้การปรับปรุงแก้ไข เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary data collection and compilation) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เช่น หนังสือทั่วไป เอกสารของทางราชการเอกสารอื่นๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (field data collection and compilation) โดยผู้ศึกษาได้ให้อาสาสมัครนำแบบสอบถามไปแจกกลุ่ม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามแล้วจึงตามเก็บภายหลัง จนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด แล้ว ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics)

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้เกณฑ์การแปลผลของข้อมูลของการวิเคราะห์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, 102-103)

เกณฑ์การแปลผลข้อมูล มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี โดยใช้การทดสอบที (t-test) ใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (one-way ANOVA) โดยการทดสอบเอฟ (F-test) ถ้ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe's method)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรีโดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ใช้การทดสอบที (t-test) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะ 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one – way ANOVA) ซึ่งสถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าเอฟ (F – test) สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มขึ้นไป ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะนำมาทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe's Method)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติดังนี้

1. สถิติพรรณนา (descriptive statistics)

1.1 ค่าร้อยละ percentage มีสูตรดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2544, หน้า 35)

$$P = \frac{f}{n} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

1.2 คะแนนเฉลี่ย (mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
n แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 n แทน จำนวนหน่วยในกลุ่มตัวอย่าง

2. ค่าความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach) (กาสิ๊ก เต๊ะซันหมาก, 2553, หน้า 144)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ α แทน สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
 n แทน จำนวนข้อ
 S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
 S_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

3. การทดสอบสมมติฐาน

3.1 สูตรคำนวณค่าที (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2546, หน้า 136)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}, \quad df = \frac{\left(\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}{\frac{\left(\frac{S_1^2}{n_1}\right)^2}{n_1-1} + \frac{\left(\frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}{n_2-1}}$$

เมื่อ $\bar{x}_1$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม 1
 S_1 แทน ความแปรปรวนของคะแนนในกลุ่ม 1

- n_1 แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 1
- $\bar{x}_2$ แทน ค่าเฉลี่ยของข้อมูลกลุ่ม 2
- s_2 แทน ความแปรปรวนของข้อมูลในกลุ่ม 2
- n_2 แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 2
- df แทน องศาแห่งความอิสระ

3.2 สูตรอัตราส่วนเอฟ แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2546, หน้า 168)

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

- เมื่อ F แทน ค่าสถิติทดสอบเอฟ
- MS_b แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (mean square between groups)
- MS_w แทน ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม (mean square within groups)